

www.dereta.rs

Biblioteka
„dereta vam predstavlja...”

Urednik
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Kun Árpád
BOLDOG ÉSZAK
Aimé Billion mesél

Copyright © Kun Árpád, 2013.
Originally published by Magvető Publishing, Hungary, 2013.
Serbian edition published in arrangement with Livia Stoia Agency
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ARPAD KUN

Srećni Sever

PRIČA EMEA BILIONA

Prevod s mađarskog
Marija Cindori Šinković

Beograd
2016.
DERETA

PRVI DEO

Umrli su mi redom – deda, otac, majka. Tri osobe sa kojima sam imao nekakve veze. Bila mi je potrebna njihova smrt da bi mi život počeo iz početka, da otputujem iz Benina.

Tada sam već dvadeset godina radio u francuskoj bolnici u Kotonuu kao pomoćni negovatelj, a u poslednje vreme, krajem nedelje posle radnog vremena, pomagao sam misionarima Norveške evangelističke crkve koji su pre godinu i po dana zbog građanskog rata izbegli iz Obale Slonovače. Pratio sam ih po kancelarijama gde bi bez poznavanja terena i oskudnog znanja francuskog jezika jedva imali sreće, sedeo sam s njima na časovima Biblije, kursovima ručnog rada. Prevodio sam im na francuski molitve i zahvalnice pod zakletvom, *de fonra*, ali i na jezike joruba i minar, u zavisnosti od toga kakvo bi se društvo skupilo na misiji. Po norveškom običaju, popio bih dnevno šest do osam šolja njihove nezaslađene retke kafe, od koje su moje noći postale besane, jeo sam njihov gofri¹ s pavlakom i pekmezom ili mafine sa čokoladom, koji su mi se u ustima pretvarali u slatku piljevinu. Imao sam osećaj da sam u radnom odnosu ne samo s njima već i sa samim Isusom Hristom, koga su propovedali, i nije mi padalo na pamet da se svrstam pod njegovo okrilje. Misionari nisu hteli da me obrate, verovatno su računali na to da ću se pre ili kasnije sam od sebe otvoriti jevanđeljima. Oprezno su rukovali sa mnom, a

¹ *Le gaufre* (franc.) – Vrsta vafla, bakin kolač. (Sve napomene u tekstu su prevodiočeve.)

nisu slutili da je moj deda bio vrač, i to takav da je mogao da bude Martin Luter vudua.

Zgrada misije je bila daleko, na samoj ivici jednog predgrađa Kotonua. Iz francuske bolnice trebalo je krenuti prema Uidi, voziti se kolima pola sata kako bi čovek stigao. Prvih dana su me Norvežani vozikali tamo i nazad, a kad se ispostavilo da znam da vozim, misija mi je iznajmila jedan volvo od Švedske ambasade.

U gradu su skoro iza svakog ugla bili pultovi za benzin, koji su prodavali u manjim i većim plastičnim ili metalnim kanistrima i staklenim bocama. Prodavali su krijumčareni benzin iz Nigerije. Prvo popodne na Vedokovoj raskrsnici nasumice sam zakočio ispred jednog pulta i kupio dva demižona po petnaest litara žute tečnosti. Tri dana, sve dok se rezervoar nije ispraznio, nisam čuo nikakav sumnjivi zveket niti se motor gasio. Zaključio sam da sipano gorivo nije nanelo ozbiljnije štete motoru. Kasnije, kad je trebalo da napunim rezervoar, pri odlasku ili dolasku iz misije, usporio bih na Vedokovoj raskrsnici i stao pred isti pult, prodavac bi mi u rezervoar sipao sadržaj ista dva demižona, iako su se nijanse žute tečnosti razlikovale svaki put.

Jednom je prodavac benzina vratio demižone na pult i, po običaju, od prljavštine pocrnelom krpom vrlo pažljivo obrisao benzin što je kraj poklopca rezervoara iscurio na bočnu stranu automobila. Kad je podigao pogled, njegovo zadovoljno lice se zgrčilo u grimasu. Gledao je u jednog belca, turistu, koji je stajao nekoliko metara od nas i upravo zatvorao foto-aparat što mu je visio na vratu i mahnuo nam, u znak naknadne dozvole za snimanje.

– Da li biste mu rekli da ne snima?

Imao sam razumevanja za nervozu prodavca benzina. Tih dana na naslovnicama svih novina osvanulo je da vlada jednom za svagda želi da okonča bespravnu prodaju benzina. Pretili su ne

samo visokim novčanim kaznama već i zatvorom. Nisam, međutim, razumeo zašto baš ja treba da opomenem tog turistu.

– Jer je izašao iz vaših kola – rekao je prodavac.

– To je nemoguće, putujem sam – bunio sam se – taj momak se inače vozika motorom. Ne vidiš, ima okačenu kacigu na ruci.

Kaciga je bila prava retkost u Kotonuu, uprkos tome što su saobraćajna pravila nalagala da je svaki motociklista obavezan da je nosi. Niko je nije nosio budući da je skupa, da se čovečji mozak u njoj ukuva u pekmez i da se može lako ukrasti. Upravo zato, turista sa foto-aparatom i kacigom u ruci bio je nesvakidašnji prizor.

Prodavac je progutao moju primedbu, nije hteo sa mnom da se upušta u razgovor, bio sam mu stalni kupac. Ipak je pokazao na drugu stranu volvoa, kao na materijalni dokaz, gde su iza vozačevog sedišta, kao da je neko upravo sad izašao iz kola, vrata bila širom otvorena zaklanjajući put na raskrsnici.

Ne sećam se da sam posle zaustavljanja dotakao ta vrata, mislio sam da se brava pokvarila i od truckanja se sama otvorila. Ma kako da je bilo, potrčao sam da ih zatvorim dok ih ne zakače neka kola ili otkine neki kamion.

Seo sam ponovo za volan, vozio glavnim putem dalje prema Uidi i imao sam dovoljno vremena da razmislim o tome da mi je, iako nije izašao iz mojih kola, taj turista sa kacigom ipak odnekud poznat. Sa belcima sam samo u bolnici imao posla, zato sam uzeo redom sve kolege sa hirurgije, gde su me u poslednje vreme najviše premeštali, sa otolaringologije, sa drugih mesta gde se krećem, ali među licima koje sam prizvao u sećanje nije bilo mog čoveka. Onda sam se setio da je to verovatno neki stari dobrovoljac koji je otišao kući na sever i možda se vratio u posetu. Ali s njima, kao, uostalom, i sa svima ostalima, nisam imao bliske veze, tako nije bilo ni ličnih uspomena na njih, u najboljem slučaju postojali su kao fotografije u mom bolničkom albumu. A taj spomenar sam prelistao poslednji put pre nekoliko godina.

Dospevši dovde, kao bol me zaseče saznanje, slatki moj Legba: pa ovo je bio glavom i bradom moj otac! Stariji belac žute puti, blago zakošenih očiju. Nisam ga tamo odmah prepoznao, jer na onoj jednoj jedinoj fotografiji koju sam davno video, a koja je bila zalepljena u bolnički spomenar, jedva da je imao dvadest i tri godine.

Snaga napusti sve moje udove, jedva sam mogao da držim volan, noga mi je drhtala na pedali za gas. Pri prestrojavanju ka izlasku iz haotičnog gradskog saobraćaja, moto-taksisti proklinjali su me u horu. Kome je radila truba, čak je trubio za mnom. Kad sam napokon mogao da se zaustavim, jedan minibus bez vrata morao je u oštrom luku da me zaobiđe i otpozadi je snažno udario u branik.

Posle nekoliko minuta stigao sam do Vedokove raskrsnice i ponovo zakočio ispred pulta za benzin, prodavac me je pogledao čudno iskolačenim očima.

– Nisi video gde je malopre otišao onaj belac?

Prodavac jedno vreme nije odgovarao, a onda reče:

– Ali ušao je kod tebe kad si krenuo, a eno ga, sad je iskočio iz tvojih kola.

– Molim?

– Pogledaj samo! Eno ga tamo.

Pogledao sam u tom pravcu. Tamo je bio moj otac. Zaista je to bio moj otac, mada je pokazivao samo leđa u tom trenutku. Korlačao je, ali nije gledao kuda. Glava mu je bila nagnuta napred, usput je čačkao nešto na foto-aparatu okačenom o vrat, na ruci mu je još uvek visila kaciga. Na sebi je imao plavu iznošenu košulju savijenih rukava iznad lakata, bele platnene pantalone savijene do iznad kolena. Bio je koščat, srednjeg stasa, proređene duge kose, kao hipik, gumicom vezane u konjski rep.

Izašao sam iz kola, ali nisam mogao da koraknem. Noge su mi drhtale, morao sam da se oslonim na vrata od kola jer bih se skljkao.

Moj otac je stigao do prvog ugla, tamo se okrenuo. Ležerno je namestio objektiv. Slikao nas je i, tražeći naš naknadni pristanak, osmehnuo se. Posle snimanja, kao da se ipak predomislio da ne skrene iza ugla, krenuo je nazad, ka nama. Foto-aparat je okačio o vrat. Kacigu je svukao sa ruke, uhvatio je obema šakama i, hoda-jući, stavio je na glavu. Prilazio je sa kacigom, ležerno, dvoumeći se na tren, ali posle je koračao sve odlučnije.

Kako je prilazio, postepeno je tonuo u zemlju, kao da hoda po tresetištu koje ne može da izdrži njegovu težinu. Korak po korak prvo mu je utonula noga sa sandalama, ostao mu je goli članak u crvenkastoj zemlji. Već je gazio u zemlji do kolena, do butina, do pojasa, do grudi. Dok je stigao do pulta, iz zemlje je virila samo njegova glava sa kacigom, ali uz dubok, režeći *cmok* zemlja je i nju progutala. Jedno vreme sam ispod stopala osećao neki vrtlog, posle samo blago podrhtavanje tla od saobraćaja nedaleko od nas. Asfalt, koji se malopre tromo vrteo poput vira mulja, postao je nepokretan, čvrst i gladak kao pre.

Kad je minulo iznenađenje, prodavac je čučnuo da uhvati kacigu koja je tonula, ali uzalud je pipao i čačkao zemlju, nije mogao da zaroni prste za njom, jer je zemlja već očvrsla. Kod mojih nogu, na jednoj staklenoj flaši zaledio se odraz očevog osmeha, onakav kakvim se ukazao ispod pleksiglasa kacige, onaj isti osmeh sa kojim se i kao mrtvac, utvara usred bela dana, izvinjavao što se uopšte usudio da postoji. Poznavao sam taj osmeh, bio je zaleđen i na licu dvadesettrogodišnjeg lekara-praktikanta na fotografiji koja je bila zalepljena u spomenar bolnice u Kotonuu. Šutnuo sam flašu i ona je uletela ispod pulta.

Posle pet dana, kada se rezervoar ispraznio, opet sam zakočio pred prodavcem benzina kod Vedokove raskrsnice. Nisam video na pultu dva demijzona od petnaest litara koja mi je prodavac obično punio. Ni pult nije bio onaj stari, od debele daščane ploče dostojanstvenih razmera na čeličnim nogarima, načičkan kantama i

kanistrima svih vrsta, bocama, balonima od stakla, sad je bio od okrenutog sandučeta za voće, sa nekoliko boca od koka-kole sa žutom tečnošću i kutijama konzervi. Nedaleko od sandučeta bila je hrpa garavog, razlomljenog stakla, malo dalje gomila istopljene plastike i strvina neke čudne životinje u fazi raspadanja, oko njega u širokom krugu crna, spržena zemlja, a prodavac benzina bio je sav u opekotinama, kraj njega oslonjen dugačak štap protiv uroka, na čijem se vrhu raznobojno iverje vijorilo na vetru.

Kod Joruba je običaj da, kad prođe mrtvačka ukočenost, mrtvaca posednu da bi dostojno dočekao svoje posetioce. Prodavac benzina mi je ličio na takvog mrtvaca koji kunja na asuri, ali je vaskrsnuo čim me je opazio. Zgrabio je jednu flašu od koka-kole s benzinom, gegajući se krenuo je prema mom automobilu. Nisam stigao ni da ga pitam kakva je nesreća zadesila njegov pult, a on zaurla:

– Sakpata neka te u gubavca pretvori, đavolji okote! Još se usuđuješ da turiš tu svoje prljavo lice!

Dok je gurao krpeni čep u bocu i kresao upaljačem, stigao sam brzo da podignem prozor i pritisnem gas za leteći start. Molotovljev koktel me nije sustigao, rasuo se na asfaltu raskrsnice, a snaga eksplozije potisnula je moj volvo. Jednog moto-taksistu i nekoliko motociklista pored mene je bacila sa puta i oborila na zemlju. Pobegavši sa lica mesta, besomučno sam vozio, tek posle mnogo kilometara smeo sam da se zaustavim pored puta, kraj jedne kaljuge. Oprao sam prozore da ne bih garavim kolima ušao u dvorište norveške misije kao da sam stigao sa dna pakla.

Nisam više smeo da prođem ni blizu Vedokove raskrsnice gde je prodavac benzina pokušao da me digne u vazduh, a po svemu sudeći i prethodnu eksploziju je sam izazvao. Do glavnog puta za Uidu vozio sam krivudavim sporednim putevima. Sledeći put sam benzin kupio kod drugog prodavca. Najpre se činilo da ni kod njega nisam omanuo s gorivom, ali sledećeg puta jedva da sam od

pulta zaokrenuo prema glavnom putu kad sam začuo čudne zvuke iz motora. „Sve dok motor ne počne da trza, a kola se kreću ravnomerno, nema razloga za brigu”, tešio sam se. I zaista, dok sam stigao do misije, ti zvuci su postali sve tiši, a tokom poslednjih kilometara zujanje motora se ujednačilo.

Kada je prestala marksističko-lenjinistička diktatura i kada je vudu izašao iz ilegale, Madam Beti, supruga jednog od zamenika gradonačelnika Kotonua, počela se uveliko oduševljavati duhovima vudua. Na duge staze, međutim, morala je da primeti da joj duhovi ne uzvraćaju osećanja istom merom kako je ona to očekivala. Sa širokim osmehom su sklanjali njene poklone iza svojih svetinja, odgrizali glave petlova i jagnjadi koje im je donosila, kako bi, usisavši njihovu krv, ispunili njene želje, ali bi obično preuzeli suviše veliki zadatak na sebe. Čovek se nije mogao osloniti na njih, bili su suviše hiroviti, čas bi uradili šta je tražila, čas ne bi. Oduševljenje Madam Beti naglo je prerاسlo u zgražavanje, naročito otkad je njen miljenik, sin jedinac, postao rob Mami Vate.

Mami Vata je sirena, gospodarica mora i voda, koja jašući na talasima luta po celom svetu. Ona je jedina beloputa među afričkim duhovima. Rado prebiva među belcima, a sa crncima postaje okrutnija. U to vreme je doplivala do Sene, u Nantu je pomerila plovila privezana uz obalu, a blizu studentskog kampusa izašla na obalu u liku predivne meleskinje. Uzela je ogledalo i šminku iz svog malenog ranca, koji je tada bio u modi u Parizu, doterala je svoju toaletu, ušla pravo na jedno predavanje i sela. Vrckala je do kraja časa, dok nije sasvim zaludela sina Madam Beti, koji je sedeo kraj nje, a koji je u Nantu studirao ekonomiju. Otkako ga je zaludela, nije jadrnika ispuštala iz šaka. Još te večeri je izdejstvovala da je pozove u restoran „Fuke” na Jelisejskim poljima, a posle da se valja s njim u svili na krevetu hotela „Lutecija”. Mladić je mogao da potroši na nju čitav nacionalni dohodak Benina. Madam Beti

se uzalud molila Mami Vati, ona nije ispuštala mladića iz svojih kandži u obliku peraja, dok mu nije isisala krv i oglodala meso s kostiju.

Madam Beti je morala lično da odleti u Pariz. Pronašla je svog sina u jednom podzemnom prolazu metroa kako prosi svirajući tango-harmoniku, a pred crkvom Svetog Eustahija stoji u redu zajedno sa klošarima za besplatnu supu od luka, da ne bi umro od gladi. Madam Beti ga je vratila u Kotonu i pokušala da ga izvuče sa dna, iz opijenosti gde ga je gurnulo ljubavno razočaranje i opojna droga. U to vreme nije se više molila duhovima vudua, u svojoj zgroženosti se pokatoličila, kotonski biskup se molio i držao mise za ozdravljenje njenog sina. Sin joj je ozdravio i vratio se u Pariz, gde je uspeo da nabavi nekakvu diplomu. Madam Beti se pomirila s duhovima vudua, ali ipak je radije ostala kraj biskupa. Međutim, srce ju je već vuklo ka jednoj drugoj sekti: norveški misionari su je uzeli pod svoje okrilje.

Tog dana, kada sam po drugi put točio gorivo kod onog drugog prodavca benzina, kola potprefekta, Madam Betinog muža, izdržala su još nju i njeno društvo do misije, ali posle završetka kursa ručnog rada više se nisu pokrenula. Isisavanje benzina, paljenje pomoću kabla, guranje, ništa nije moglo da vrati život u taj prelepi sitroen pikaso. Vozač se preko mobilnog telefona dogovorio sa podgradonačelnikovom službom da će sutra ujutro pikaso odšlepati u Kotonu, a on će ostati tu i prespavati na oborenom zadnjem sedištu kola.

Madam Betino društvo je za povratak posedalo u moja kola. Ona i njena drugarica na suvozačevo mesto pored mene, a pet žena i devojaka na zadnje sedišta. Sedam žena je iz sveg glasa pevalo evangelističke psalme koje su naučile to popodne, pevale su i svoje pesme ne uzimajući dah, pričale o tome kakva će biti kragna i obrub mantila za pokrštavanje, a sve će ih, potpuno iste, sašiti za Uskrs, kada će se obratiti u veru Norveške evangelističke crkve.

Kada su se iskrcale u Kotonuu i kada je prestalo njihovo glasno torokanje, tek sam tada ponovo čuo zujanje. Jasno se čulo uz zvuke motora dok sam se vozio utihnutim sporednim ulicama do bodljikavom žicom ograđenog bolničkog parkinga, gde sam noću ostavljao volvo.

Uparkirao sam auto, isključio kontakt, motor je zanemio, ali to zujanje nije prestalo. Više i nije dolazilo iz kućišta motora, nego odnekud ispod kola. Čuo sam priče o zmiji otrovnici koja se preko noći ugnezdi oko motora kako bi se ugrijala, a drugi dan, kada kola jure punom brzinom, izmigolji i kao živi brisač klizne po šoferšajbni, uvređena što su je uznemiravali, uvuče se pravo u kola i nasmrtno izujeda vozača. Pomislio sam da se nije možda neka životinja uvukla i pritajila pod donjom šasijom, izmigoljila se kad je motor stao i sada se skriva pod kolima. Oprezno sam otvorio vrata kola koraknuvši što dalje od njih da me životinja ne bi mogla ugristi za članak. Pod stopalima na asfaltu osetio sam isti onaj tromi vrtlog kao kad mi je otac sa kacigom na glavi utonuo u zemlju ispred pulta prodavca benzina. Pogledao sam ispod kola, ali video sam samo duboku tamnu senku. Osluškiavao sam i jasno se čulo da zujanje ne dolazi otuda, već iz dubine zemlje. Naslonio sam uvo na tlo. Znao sam da šum vode iz bolničke kanalizacije ne želi ništa da mi saopšti, ali već nisam bio siguran da li se to u dubini zemlje zaista moj otac vozi na motoru.

Zbog uobičajenih prekida struje te noći grad je bio u mrklom mraku. Lampe koje su gorele iznad ulaza u bolnicu i u ambulanti dežurnog lekara, i koje su se napajale iz podrumskih agregata, delovale su kao daleke zvezde i nisu osvetljavale parking. U praznim buradima kod izlaza gorele su uljem natopljene krpe, njihov plamen lelujavao je senke automobila. Jedva sam čuo šta mi noćni stražar govori dok me je puštao napolje kod rampe. Do tada mi se onaj zvuk preselio u uši i tu počeo da grmi.

Zaspao sam i budio se sa tom grmljavinom u ušima. Napolju, na ulicama, bilo je živahno, drali su se, trubili, kraj ograde parkinga projurio je moto-taksista, ostavljajući crni dim za sobom jer nije imao auspuh. Slutio sam da se kreće uz đavolsku buku, ali je to bilo samo zujanje komarca naspram one grmljavine koju sam čuo u svojim ušima.

Sada sam kolima odmah zaokrenuo prema Uidi. Ovaj put nisam hteo da odem u misiju, krenuo sam duž morske obale pravo u Uidu, gde je bilo sedište devet tajnih društava eguna.

Pojavljivanje mog mrtvog oca smatrali su kao do sada nezapamćeni izuzetak u Beninu. Dao je do znanja da mu duša dovde pristiže iz vrlo velike udaljenosti, jer nije mario za etikaciju lokalnih duhova koji su se vraćali među žive i nipodaštavao je. Naime, ovde se duhovi ustežu da se lično pojave. Usred bela dana nikad se ne vraćaju, ali čak i noću ako se jave, poput plašljive životinje, uvek zadrže pristojnu udaljenost između sebe i živih. Na velike praznike te uzdržljive pretke uvek zamenjuju eguni, koji u povorci plešu kao čigra. Ispod šarenih, školjkama ukrašenih i poput tepiha izatkanih materijala u koje su umotani od glave do pete, uvek se čuje neka tupa grmljavina i tandrkanje, baš poput onog koje se ugnezdilo u moje uši. Ovo tupo luparanje, što ga čuju samo mrtvi koji sebe ne pokazuju, eguni živima mogu da prevedu, ako su oni zainteresovani za to. Pomislio sam kako je i meni sada potreban upravo takav prevod.

Što sam se više udaljavao od grada vozeći glavnim putem, luparanje je postajalo sve jače. Dok sam stigao do raskrsnice gde obično skrećem prema misiji, bio sam prinuđen da se zaustavim, jer je buka neizdrživo probadala uši. Pritisnuo sam šake na ušne školjke kako bi spolja ublažio pritisak što je dolazio iznutra.

– Prestani, oče! – urlao sam na sav glas, prislonivši glavu na volan. U tom trenutku nisam sumnjao u to da upravo on lupa ogromnom batinom po mojoj bubnoj opni, kao po talambasu.

Odnekud mi je sinula ideja i naglo se okrenuh nazad prema Kotonuu.

Jedva sam prešao par stotina metara u suprotnom smeru kad je moj otac bacio toljagu, samo je još prstima dobovao u ritmu. Kako sam se približavao gradu, stišavali su se udarci po bubnim opnama. U samom gradu ponovo sam čuo samo zaglušujuću gradsku graju, ali u odnosu na prethodnu paklenu bol ipak je delovala kao olakšanje.

Kod kružnog toka to luparanje u ušima kao da mi je šapnulo da ne skrenem prema bolnici, nego da vozim dalje Štajnmeć bulevarom. Učinio sam tako i lupkanje je postalo kao cvrčanje cvrčka. Na kraju bulevara već se pretvorilo u prijatnu muziku. S desne strane se uzdizala zgrada Francuskog konzulata sa staklenim zidovima. Nije bilo sumnje – stigao sam. Pred zgradom sam ugasio motor, moj otac je samo blago lupkao vrhovima prstiju, a kad sam izašao iz volva i zakoračio na prve stepenice ispred zgrade, prestali su svi šumovi u ušima.

Moj otac je izgledao kao belac. Mada ni on nije bio čist belac, već polutan.

Ali ona druga boja koja se u njemu pomešala nije bila tamnocrna, kao u mom slučaju, već žuta, što je njegovom tenu dalo nijansu svetlosmeđeg. Bar na onoj fotografiji iz bolničkog spomenara. Kapci, koji su se spuštali na njegove bademaste oči, jednoznačno su odavali njegovo poreklo. Rođen je u Vijetnamu nešto pre pada Francuske Indokine kao sin Vijetnamke i francuskog majora. Sigurno je već vešto držao štapiće kada je porodica morala da beži jer je francuski ekspedicijski vojni korpus, u kojem se, kao vođa slavne Legije stranaca, borio i moj otac, kod Dijen Bijen Fua doživeo poraz od vijetnamske narodnooslobodilačke vojske.

Njegovi roditelji su se rastali još u Francuskoj. Propao je između dve stolice. Njegovu majku Vijetnamku zvanično su zamolili da ga se odrekne, a nije mogao da stanuje ni kod svog oca Francuza,

jer je njegova nova žena, koja ni posle višegodišnjih pokušaja nije zatrudnela, zazirala od svog pastorka, čije ju je prisustvo mučno podsećalo na veliki poraz njenog života, na sopstvenu jalovost. Mog oca su prihvatili njegovi francuski deda i baba, ali ne zadugo, jer njih je podsećao na to da, nažalost, ne potiče od snaje Francuskinje. Moj otac je dospao u gimnazijski internat, ali se nije dalje školovao za oficira, već je odabrao Medicinski fakultet.

Niko ga nije želeo od njegovih najbližih. Kao dobar dečko, on je ipak hteo da im po svemu odgovara. Da bi preduhitrio njihovu odbojnost, nastojao je da zaboravi svoje promašeno poreklo i pokušao je da se ponaša tako da im bude što manje na teretu. Iz svakog njegovog gesta i reči sa kojima im se obraćao moglo se pročitati: ne daj bože da se previše emotivno naprežete i pokušavate da me zavolite!

Njegovi deda i baka živeli su u gradiću Sent Foa la Grand kraj Bordoa i bili su kasni potomci onih hugenota koje bogobojažljivi Francuzi nekad davno nisu poklali i proterali iz svoje domovine. Kada im je jedini unuk postao apsolvent na Medicinskom fakultetu, moglo se pretpostaviti da će se iseliti iz internata i vratiti u njihovu kuću, a to bi im bilo vrlo neprijatno. Srećom, slučaj je tako hteo da su ga i dalje mogli držati na pristojnoj udaljenosti od sebe. Dedin bliski prijatelj, lekar na dobrom glasu, već nekoliko godina radio je u Africi. Kao glavni lekar vodio je ordinaciju u Kotonuu, administrativnom centru Dahomeja, od koje je u to vreme od francuske kolonije postala nezavisna država Benin, kako su je tada zvali. Prilikom jednog boravka u Francuskoj sreo se sa dedom mog oca, koji mu je sa negodovanjem napomenuo da mu je unuk nasledio avanturistički duh svojih porodičnih predaka i da bi stažiranje voleo da završi negde daleko. Na to je lekar svesrdno predložio da ga primi u svoju ordinaciju u Kotonuu.

Moj otac je to radosno prihvatio, što je, po mišljenju njegovog dede, bilo za njegovo dobro. Možda je osećao čak i izvesno

olakšanje što će dospeti tako daleko od njih i što će ostati samo kao muvlji upljudak u njihovom porodičnom albumu.

Moj deda po majci bio je nekada domorodački činovnik, koga su poslali u Francusku da uči državno-pravne poslove, i doživeo je tako sjajnu karijeru u administraciji kolonije da je na kraju bio potpredsednik Dahomeja. Da je ostao u toj službi, bio bi glavni južnoafrički prefekt, jedan od afričkih delegata Nacionalnog saveta na strani Leopolda Segar Sengora i, možda, prvim pučom svrgnuti predsednik Dahomeja, koji je tek stekao nezavisnost. Ali kad mu je umrla žena, on je skinuo kravatu, košulju sa uštirkanom kragnom i zauvek okrenuo leđa činovničkom pozivu. Tada se samo sumnjalo u to da mu je žena umrla, jer je njeno telo bez traga nestalo iz kovčega, u koji je samovoljno legla da bi spasla Bnokimoe, najpitomiji narod na zemaljskoj kugli. Da bi je našao, makar i u smrti, moj deda je otišao u vrače.

U vreme stažiranja mog oca, dakle, moj crnački deda je već bio vrač, živio je sa svojom ćerkom, mojom majkom, koja je upravo u to vreme dobila žutu groznicu.

Kao vrač, moj deda je bio upućen u vradžbine Osanjina, duha lečenja, koji je od pradavnih vremena činio isuviše zdravim svakoga ko bi mu se obratio, tako su njegovi podvračevi ostali bez posla i danima su samo tavorili. Ispunilo ih je osećanje suvišnosti i beznadežnosti, što je uskoro prerاسlo u bes. Udruženo su se požalili na svog šefa Osanjina. Nikom drugom do Legbi, duhu razmišljanja, koji je najmoćniji odmah iza Nedostižnog Boga. Mudri Legba je strpljivo saslušao njihova jadanja, a kad ih je otpustio, bacio se u talase Nigera jer je naročito tokom plivanja voleo da razmišlja o pojavama sveta, katkad nalakćen na kržljava leđa krokodila. Otplivao je na velikoj reci dva puta tamo i nazad, od izvora do okeana, sve dok nije smislio kako da reši ovo neizdrživo stanje. Još iste noći zapalio je kolibu gde je Osanjin spavao. Koliba se srušila u plamenu, a ispod izgorelih greda Osanjin je ispužio spržen

i osakaćen. Izgubio je jednu nogu, pola repa i jedno oko, a pod uticajem stresa izgubio je i glas. Od tada, kad otvori usta, ispušta samo smešne glasove poput cvrkuta ptice. Ljudi mu se više ne mogu obraćati sa svojim duševnim i telesnim boleštinama, prisiljeni su da koriste posredničke usluge njegovih podvračeva, koji su na taj način opet našli sebi mesto pod suncem. Zahvaljujući Legbi-noj mudrosti, ponovo je uspostavljena Velika Harmonija, samo se zdravstveno stanje ljudi pogoršalo, jer među vračevima je bilo i takvih koji su svoje zadatke obavljali nespretno, ali i onih koji su to činili sa velikim talentom.

Koliko ja mogu da procenim, moj deda je bio među ovim poslednjima. Na osnovu simptoma svakako je znao da moja majka ne boluje od povratne groznice ili dizenterije, već od žute groznice.

Svakog duha vudua privlači neka materija ili je čak zavisao od nje. Oni najmlađi možda najradije sišu slonovu koštanu srž ili žvaću stabljike običnog majmuskog korova, dok oni najmoćniji pod jezik kaplju kapi neke opojne materije. Zajedničko im je, međutim, da tom omiljenom materijom ponude i svoje vračeve, kako bi i oni dobili malo od te sreće i kako bi mogli da leče. Osanjin je jedini duh koji poznaje sve blagotvorne materije. Upućen u njegove vradžbine, moj deda je znao da nijedna od tih materija ne deluje protiv žute groznice. Budući da se ranije kao potpredsednik dosta mučio oko organizovanja masovne vakcinacije, bio je načisto i s tim da postoji zaštitna vakcina, ali ju je trebalo dati mnogo ranije.

Prvih dana se ipak nije brinuo, nadao se da će majčina bolest brzo proći, kao u većini slučajeva kod jakih i otpornih bolesnika. Uplašio se tek posle četvrtog dana kada je majka požutela. Uzalud joj je davao čajeve protiv grčeva i za pročišćavanje, moleći za dobre namere duhova koji stražare nad tim čajevima, majčin puls je naglo opao, osećala je strašan bol u ukočenim mišićima, a petog dana su joj beonjače dobile zlatnožutu boju, kao u lava, pala je u komu, a desetog dana iz usta joj počeo curiti tečnost crna kao

katran, više ni silom nije mogla da joj se da bilo koja tečnost. Moj deda je tačno znao mogući tok bolesti, da je majci ostalo svega dva-tri dana do konačne dehidracije i smrti.

Tada, da bi zaustavio povraćanje, utisnuo joj je kup u čmar. Kup je spravljen od jedne Osanjinove tajne biljke koja, jedino dozirana u vrlo malim količinama, smanjuje povraćanje. Kad joj je dao kup, moj deda je i sam uzeo veću količinu te biljke da bi dospelo u svet duhova.

Postoji više puteva do sveta duhova. Jedan vodi kroz zavesu horizonta, kojoj se obični smrtnici stalno približavaju, a nikada ne stignu do nje. Ona im se postepeno razmiče, pred njima se ukazuju novi i sve noviji predeli, a zavesa im se nikada potpuno ne otvori. Jedino su vračevi sposobni da je naglo razmaknu. Oni iza nje dospevaju u svet duhova.

Moj deda, čovek čiji je um na evropski način zaranjao u prošlost, znao je da žutu groznicu izaziva jedan virus. Na afrički način mogao je da prati put tog virusa unazad, sve do izvora zaraze, i mogao je da nađe u okruženju moje majke onog koji je, pomoću jednog sićušnog duha, odredio putanju komarcu, sudbonosnom prenosiocu zaraze. Ali odbijao je osvetu koja proističe iz nemoći. Svoju moć je želeo da iskuša tamo gde se duhovi ne bore u maskama virusa i antimaterija, već oči u oči. Tamo gde su svi jednaki osim Nedostižnog Boga. Gde se i najslabiji može pretvoriti u najmoćnijeg, a najmoćniji u najmanjeg, gde se žuta groznica može pobediti.

Kako je moj deda pobedio žutu groznicu, nikada nisam tačno saznao. Njega je obavezalo strogo čuvanje tajne da će ćutati o tome šta se dogodilo iza zavese horizonta. Ni živ, ni mrtav nije smeo o tome ništa da priča kako ne bi privukao na sebe Osanjinov bes. Uprkos tome, rizikujući čak Osanjinovu osvetu, jedan jedini put, u svom mrtvom životu, ipak mi je pričao o tome na baobabu,

velikom drvetu života u Dasa Zumeu, gde sam pošao na hodočašće u najtežem periodu svoga života.

Moj deda i žuta groznica nisu mogli izaći na kraj jedno s drugim, nijedno nije uspelo da pobedi ono drugo.

Žuta groznica je imala vremena napretek, a mom dedi se žurilo da se vrati mojoj majci iza zavese horizonta, mada je još ležao iznuren od okršaja. Uz veliku koncentraciju vratio je ponovo životnu snagu u svoje telo da bi se ono pokrenulo, da ne bi ležalo tako bespomoćno poput tela moje majke.

Kada je već bio sposoban, uzeo je moju majku u naručje, od čaja joj više nije curila crna tečnost iz usta, i odneo ju je u dežurnu francusku lekarsku službu. Slučajno upravo tamo gde je moj otac stažirao kao tek svršeni lekar.

Te godine u kišnom periodu palo je još više kiše nego prethodnih godina. Zbog monsuna koji nedeljama nije prestajao, po Kotonuu se valjala voda. Na teritoriji lekarske službe bila je do kolena. Tekla je po hodnicima, ordinacijama, čak i po operacionim salama. Kad im je moj otac prišao, deda je sedeo kraj zida u tromom vrtlogu vode, sa mojom majkom u naručju. Sagao se nad njima, opipao im puls i zaključio da je jedva primetan.

U to vreme u Kotonuu i okolini bile su masovne pojave žute groznice. Ali budući da su dohamejske vlasti vešto žonglirale podacima, kako su to, inače, naučile od Francuza u kolonijalno doba, brojke su ostajale ispod propisanih vrednosti. Zvanično, epidemije nije bilo. Mlada i ponosna država mogla je da odahne. A naročito zato jer je pre sticanja nezavisnosti bila deo one Francuske zapadne Afrike u kojoj je praktično nestalo žute groznice zahvaljujući masovnim vakcinacijama, koje je, kao potpredsednik vlade, organizovao upravo moj deda.

U svakom slučaju, moj otac je do tada stekao dovoljno iskustva u lečenju ove sve učestalije bolesti. Već na prvi pogled video je da je mlada žena u poslednjoj fazi žute groznice koja prethodi smrti,

potpuno je dehidrirala i ohladila se. Ni dedu nije trebalo podvrgavati dugim pregledima da bi postavio dijagnozu, budući da je sredovečni čovek bio pod uticajem droge. Nije imao vremena za razmišljanje jer su ga pozvali zbog jednog hitnog slučaja na drugi kraj prepunog hodnika. Kada se posle pola sata vratio, od dva bolesnika nije bilo ni traga ni glasa. Kao da ih je voda odnela.

Prema mom dedi, svet se ne deli na Dobro i Zlo, nego su svi, i predmeti, i živa stvorenja i duhovi, pomalo i ovakvi i onakvi. Oni koji sile sveta dele na dve suprotstavljene strane čine to iz ličnog interesa, da bi dokazali kako su saveznici onih dobrih sila koje ne treba zauzdavati. Usled toga, sile koje se u početku čine pitomim mogu se pretvoriti u neprijateljske. I obrnuto. Samo je pitanje strpljenja i pažnje kada će se jedna neprijateljska sila pripitomiti.

Nisam saznao koje je sve oblike žuta groznica preuzela iza zavesa horizonta dok je besnela, ali kasnije sam čuo od svog dede da nije bilo slučajno što je moju majku u liku lekara pregledao čovek žute puti. Moj deda je kao vrač lečio bojama i bolesnicima je preporučivao da za ovu ili onu bolest koriste, ili pak izbegavaju, ovu ili onu boju u cilju ozdravljenja, on je znao da je lekara žute puti poslao upravo duh žute groznice kao znak da je u pomirljivom raspoloženju.

Moja majka nije umrla drugog dana, mada je po dijagnozi trebalo. Trećeg dana joj je bilo bolje, nije povratila čaj koji joj je deda silom davao. Telesna temperatura joj je opet bila normalna i svest joj se vratila.

Kada se moja majka oporavila, deda se vratio s njom kod lekara žute puti. Poneli su mu poklon koji nije bio namenjen samo njemu, već preko njega i žutoj groznici, čime je moj deda poručio da se njihov veliki sukob završio pomirenjem. To je bilo važno ako bi se kasnije sreli kod nekog drugog bolesnika i ponovo bili na suprotnim stranama.

Arpad Kun
SREĆNI SEVER

Za izdavača
Dijana Dereta

Izvršni urednik
Anja Marković

Lektura
Aleksandra Šašović

Korektura
Dijana Stojanović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-082-4

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2016.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.511.141-31

КУН, Арпад, 1965-

Srećni Sever : priča Emea Biliona / Arpad Kun ; prevod
s mađarskog Marija Cindori Šinković. – 1. Deretino izd.
– Beograd : Dereta, 2016 (Beograd : Dereta). – 370 str. ;
21 cm. – (Biblioteka "Dereta vam predstavlja ---")

Prevod dela: Boldog észak / Kun Árpád. – Tiraž 1.000. –
Beleška o prevodiocu: str. 371.

ISBN 978-86-6457-082-4

COBISS.SR-ID 225157644